
Kannustinosakkeille jaettavan osingon verotus

Hannu Itälä

TIIVISTELMÄ

Viime aikoina osakeyhtiöiden työntekijöiden tai näiden holdingyhtiöiden merkitsemien kannustinosakkeiden osinkoverotus on aiheuttanut runsaasti tulkinnallisia ongelmia, mikä näkyy erityisesti Veronsaajien oikeudenvalvontayksikön muutoksenhauissa sekä hallinto-oikeuskäytännössä. Tulkintakysymys kiteytyy siihen, verotetaanko kannustinosakkeelle jaettua osinkoa työntekijän tai tämän holdingyhtiön osinkotulona vai työntekijän ansiotulona. Asiaan saatiin hiljattain selvennystä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussa KHO 2023:23, jossa otettiin muun ohella kantaa true partnership -mallin puitteissa työntekijöiden merkitsemien osakkeiden osinkoverotukseen. Vaikka ratkaisu osaltaan selvensi kannustinosakkeille jaettavan osingon osinkoverotuksen edellytyksiä, se jätti edelleen joitakin kysymyksiä avoimeksi. Tässä artikkelissa tarkastellaan kannustinosakkeille jaettavien osinkojen verotukseen liittyviä ongelmia erityisesti hallinto-oikeuskäytännön pohjalta ja pyritään selvittämään, miltä osin korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisu KHO 2023:23 on selkiyttänyt oikeustilaa.

1 Johdanto

Työntekijöiden osakepohjaisten kannustinjärjestelmien verokohtelu on herättänyt keskustelua jo 1990-luvulta lähtien, jolloin erityisesti työsuhdeoptiot yleistyivät voimakkaasti muun muassa Nokia Oyj:n kehityksen myötä.¹ Tämä on näkynyt selvästi korkeimman hallinto-oikeuden ("KHO") ratkaisukäytännössä, sillä kannustinjärjestelmien verotuksesta on annettu lukuisia ratkaisuja, joihin lukeutuu useampi vuosikirjaratkaisukin.² Myös oikeuskirjallisuudessa kannustinjärjestelmien verotusta on purettu kattavasti eri näkökulmista, ja 2010-lu-

¹ Ks. työsuhdeoptioiden merkityksestä yleisesti mm. Ossi Haapaniemi, Osakeperusteisten kannustinjärjestelmien verokohtelu. Alma Talent Oy 2006, s. 19, 37–41 sekä Reijo Knuutinen, Työsuhdeoptioiden verotuskysymyksistä erityisesti KHO:n oikeuskäytännössä. Liikejuridiikka 1/2023, s. 57–58.

² Ks. Knuutinen 2023, s. 61–89, joka käy työsuhdeoptioiden verotusta koskevaa oikeuskäytäntöä kattavasti läpi.

vulla varsinkin toimivan johdon holdingyhtiöjärjestelyiden³ verokohtelua on käsitelty hyvin laajasti.⁴

Tyypillisesti osakepohjaisten kannustinjärjestelmien verotuksessa keskeiseksi kysymykseksi muodostuu se, onko työntekijällä mahdollisuus merkitä työnantajayhtiön osakkeita niiden käypää arvoa alemmasta hinnasta. Jos työntekijä voi nimittäin merkitä osakkeita käypää arvoa alemmasta merkintähinnasta työsuhdeoption taikka muun sopimuksen tai sitoumuksen perusteella, katsotaan etu koko määrältään työntekijän ansiotuloksi tuloverolain (1535/1992, TVL) 66.3 §:n nojalla. Siten osakkeiden arvostus nousee tyypillisesti keskeiseksi näyttökysymykseksi kannustinjärjestelmien verokohtelua koskevissa asioissa.

Käyvän arvon määrittämiseen liittyvien kysymysten lisäksi osingon verokohtelussa on viime vuosina ilmennyt epäselvyyttä erityisesti tilanteissa, joissa työnantajayhtiö jakaa osinkoa osakkaiksi tulleille avainhenkilöille. Näissä tilanteissa osinkotulo on verotuksessa toisinaan sivuutettu ja työntekijälle tai tämän omistamalle holdingyhtiölle jaettu osinko on katsottu verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995, VML) 28 §:n sisältämän yleisen veronkiertosäännöksen⁵ ja ansiotuloverotusta koskevan TVL 61 §:n yleissäännöksen nojalla työntekijän ansiotuloksi. Aihepiiriin liittyvä tulkinnanvaraisuus ilmenee erityisesti Veronsaajien oikeudenvalvontayksikön kannustinosakkeille jaetun osingon verotusta koskevissa viimeaikaisissa muutoksenhauissa.⁶ Osinkojen verokohteluun saatiin kuitenkin lopulta selvyyttä 10.3.2023

³ Johdon holdingyhtiöjärjestelyllä tarkoitetaan tyypillisesti järjestelyä, jossa pörssiyhtiön johto perustaa tai ostaa holdingyhtiön, joka vuorostaan hankkii johdon työnantajana olevan pörssiyhtiön osakkeita markkinahinnasta pörssiyhtiön johdon holdingyhtiölle antamalla korollisella lainalla. Tyypillisesti holdingyhtiötä rahoitetaan osittain myös omalla pääomalla. Holdingyhtiö on usein määräaikainen apuyhtiö, sillä se ei harjoita osakeomistuksen hallinnoinnin lisäksi muuta toimintaa ja järjestely puretaan tietyn ajan kuluessa tai tiettyjen ehtojen täytyttyä. Määritelmästä tarkemmin ks. Petri Manninen, Voiko ns. johdon holdingyhtiö olla työsuhdeoptio tuloverotuksessa? Defensor Legis 6/2011, s. 782–783 sekä Janne Juusela, Kannustinjärjestelmien ajan-kohtaiset verokysymykset. Verotus 2/2012, s. 145–148.

⁴ Erityisesti vuosikirjaratkaisu KHO 2014:66 toimi inspiraationa usealle johdon holdingyhtiöjärjestelyiden verokohtelua käsittelevälle kirjoitukselle. Ratkaisua on käsitelty mm. Seppo Penttilä, Holdingyhtiön käyttäminen yritysjohdon kannustinjärjestelmässä oli veron kiertämistä – KHO 2014:66. Edilex oikeustapauskommentti 21.5.2014, saatavilla osoitteessa www.edilex.fi/artikkelit/15828.pdf (katsottu 16.5.2023); Timo Torkkel, Johdon holdingyhtiö – päätöksen KHO 2014:66 arviointia. Verotus 4/2014, s. 375–392 ja Janne Myllymäki, 2014:66 – Johdon holdingyhtiö verotuksessa. Lakimies 2/2015, s. 272–289.

⁵ VML 28 § mahdollistaa siviilioikeudellisesti moitteettomien oikeustoimien ja -tilojen uudelleenluonnehdinnan tilanteissa, joissa asian (siviilioikeudellinen) muoto ei vastaa asian tosiasiallista (taloudellista) sisältöä. Käytännössä VML 28 §:n soveltaminen tiettyyn toimenpiteeseen edellyttää vieraan veroedun syntymistä toimenpiteen seurauksena ja verotuksesta riippumattomien liiketaloudellisten syiden puutetta, vaikka VML 28 §:n tulkintaa koskevissa ratkaisuisuissa varsinkaan vieraan veroedun syntymistä ei tyypillisesti nimenomaisesti arvioida. VML 28 §:n tulkinnasta tarkemmin ks. mm. Reijo Knuutinen, Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 292/2009, s. 369–376; Jouni Weckström, Veron kiertämisen tunnistaminen, osa I. Verotus 4/2015, s. 391–400; Siru Kaunisto, Veron kiertämisen tunnistaminen: Oikeuden väärinkäytön kieltäminen VML 28 §:n tulkinnassa. Vaasan yliopisto 2022, s. 58–62 sekä Hannu Itälä, Rinnakkaiset tulkintamallit verotusmenettelylain 28 §:n tulkinnassa. Edilex 2023/11, saatavilla osoitteessa <http://www.edilex.fi/artikkelit/30188> (katsottu 19.8.2023), s. 4–10.

⁶ Ks. Jaakko Salmenhaara, Veronsaajien oikeudenvalvontayksikön henkilöverotuksen ja ennakkoperinnän muutoksenhauista vuonna 2021. Verotus 4/2021, s. 431, 435–436; Jaakko Salmenhaara, Veronsaajien oikeudenvalvontayksikön henkilöverotuksen ja ennakkoperinnän muutoksenhauista vuonna 2020. Verotus 5/2021, s. 623–624, 628–629 sekä Sulevi Rauhala – Jaakko Salmenhaara, Veronsaajien oikeudenvalvontayksi-

annetussa vuosikirjaratkaisussa KHO 2023:23, joka koski muun ohella true partnership-kannustinjärjestelmän puitteissa saatujen osinkojen verotusta.

Tässä artikkelissa arvioidaan, mikä vaikutus mainitulla vuosikirjaratkaisulla on kannustinjärjestelmien puitteissa saatujen osinkojen verotukseen. Aihepiiriä lähestytään kuvaamalla artikkelin toisessa jaksossa kannustinosakkeille jaettavien osinkojen verotusta koskevan problematiikan taustaa ja relevantin vero-oikeudellisen sääntelyn kehitystä. Kolmannessa jaksossa luodaan katsaus osinkoverotusta koskevaan hallinto-oikeuskäytäntöön, jonka jälkeen neljännessä jaksossa tarkastellaan vuosikirjaratkaisua KHO 2023:23 relevanteilta osin. Viidennessä jaksossa esitetään hallinto-oikeuskäytäntöön ja mainittuun vuosikirjaratkaisuun perustuva arvio osinkojen verotusta koskevasta nykyisestä oikeustilasta.

2 Yleisesti osinkojen verottamisesta ansiotulona

2.1 Työpanoksen siirtymisestä osinkoverotuksen piiriin

Työntekijöiden omistamien osakkeiden verotusta koskevat haasteet kytkeytyvät ytimeltään eriytetyn tuloverojärjestelmämme perusongelmaan, joka liittyy rajanvetoon ansio- ja pääomatulojen välillä. Ansiotulojen ja pääomatulojen verokantojen eriytyminen ja paikoittain huomattavatkin erot niissä ovat luoneet verovelvollisille kannustimen pyrkiä siirtämään työpanoksen tuottoa pääoman tuotoksi erilaisin keinoin.⁷ Erityisesti osakeyhtiöiden tuloverotuksen ja osakastason osinkoverotuksen muodostamaan kokonaisuuteen on hyvin pitkään liittynyt erityisiä verotuksellisia etuuksia palkkatulon verottamiseen verrattuna, vaikka yritys- ja osinkoverotusta koskevat säännökset ovat vuosikymmenten kuluessa muuttuneet merkittävästi.⁸

Vuodesta 2005 lähtien listaamattomien osakeyhtiöiden jakamaa osinkoa on pidetty luonnollisen henkilön verotuksessa TVL 33 b §:n nojalla osittain verovapaana tulona ja osingon määrästä ja jakajayhtiön nettovarallisuudesta riippuen joko osittain veronalaisena pääomatulona tai ansiotulona. Samalla listaamattoman yhtiön toiselta listaamattomalta yhtiöltä saadut osingot säädettiin verovapaaksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968, EVL) 6 a §:n myötä. Kun otetaan huomioon osinkoa jakavan osakeyhtiön maksama tulovero, luonnolliselle henkilölle jaettavan osingon alin efektiivinen verokanta on 27,5–28,5 prosenttia.⁹ Tähän nähden palkkatuloihin kohdistuva ansiotulojen verotus on huomattavan ankaraa,

kön toiminnasta ja muutoksenhauista vuonna 2019. Verotus 2/2020, s. 195. Aihepiiriä on aikaisemmin käsitellyt myös mm. Jaakko Ossa, Henkilökunnan sitouttaminen osakeomistuksen kautta ja verotus. Defensor Legis 4/2018, s. 623–626.

⁷ Ansio- ja pääomatulojen rajanvedosta ks. mm. Reijo Knuutinen, Eriytetty tuloverojärjestelmä: ansio- ja pääomatulojen välistä rajanvetoa 25 vuotta. Verotus 4/2017, s. 384–385. Ks. myös Matti Myrsky, Miten ansiotulosta voi tulla pääomatulona – ratkaisun KHO 2008:6 arviointia. Lakimies 3/2008, s. 486.

⁸ Ks. Anette Ala-Lahti-Kataja, Osakeyhtiön sivuuttaminen veronkiertosaännöstä soveltamalla – tulkin-
ta ympäristön kehitys. Verotus-lehden väitöskirja-artikkeli vuodelta 2020, saatavilla osoitteessa: https://www.verotus-lehti.fi/images/Anette_Ala_Kataja-Osakeyhtion_sivuuttaminen_veronkiertosaannosta_soveltamalla-tulkintaympariston_kehitys.pdf (katsottu 17.3.2023), s. 13–21.

⁹ Jotta osinkoa voidaan jakaa, on osakeyhtiön tullut saada veronalaista tuloa, josta suoritetaan yhteisöveroa 20 %:n verokannalla. TVL 33 b §:n nojalla tästä voitosta jaettava osinkoa pidetään luonnollisen henkilön verotuksessa 75-prosenttisesti verovapaana tulona ja 25-prosenttisesti veronalaisena pääomatulona siltä osin

sillä verovuonna 2023 valtion tuloverotuksessa ansiotuloja verotetaan 44 prosentin verokannalla 85 800 euron vuositulon ylittäviltä osin, minkä lisäksi tuloihin kohdistuu keskimäärin 7,38 %:n suuruinen kunnallisvero.¹⁰

Osinkotulon ja palkkatulon verokohtelun eroavaisuus muodostaa verovelvollisen kannalta merkittävän kannustimen hyödyntää yhtiömuotoa siten, että työpanoksen tuotto muunnetaan pääoman tuotoksi.¹¹ Käytännössä tämä on tyypillisesti tapahtunut yhtiöittämisellä verovelvollisen henkilökohtaisissa nimissä harjoitettu taloudellinen toiminta siten, että verovelvollisen perustama osakeyhtiö myy tuotteita ja palveluita verovelvollisen sijaan.¹² Lisäksi osakeyhtiön osinkoverotukseen liittyvä EVL 6 a §:n ketjuverotuskielto mahdollistaa holdingyhtiöiden käyttämisen siten, että operatiivista liiketoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeenomistajat voivat siirtää voittovaroja omistamalleen holdingyhtiölle ilman välittömiä veroseuraamuksia ja erityisesti ilman tarvetta huomioida luonnollisten henkilöiden mahdollisesti erilaisia verotuksellisia tilanteita. Kun operatiivisen yhtiön osingot kulkeutuvat vailla verovaikutuksia holdingyhtiöihin, omistajat voivat nostaa yhtiöstään osinkoja parhaaksi katsomallaan tavalla.¹³

Julkisesti noteeratuissa yhtiöissä kannustin ei ole aivan yhtä voimakas, sillä yhtiöstä saatujen osinkotulojen verovapaa osuus on ainoastaan 15 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että osinkotulon efektiivinen verorasitus on noin 45,5–48,9 prosenttia, kun jakajayhtiön tuloverotus otetaan huomioon. Lisäksi listaamattomalle osakeyhtiömuotoiselle osakkeenomistajalle jaetun osingon verovapaus edellyttää EVL 6 a §:n nojalla vähintään 10 prosentin suuruisia omistusosuutta listatussa jakajayhtiössä.

kuin verovuonna listaamattomista osakeyhtiöistä saadut osingot eivät ylitä 150 000 euroa, eikä osingon määrää ylitä varojen arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa (1142/2005) tarkoitettulle osakkeen verovuoden matemaattiselle arvolle laskettua kahdeksan prosentin vuotuista tuottoa. Tällöin osingon verokanta on 7,5–8,5 % riippuen siitä, ylittääkö osingon veronalainen osuus 30 000 euroa. Todettakoon, että listaamattomien osakeyhtiöiden osinkoverotusta koskevan sääntelyn uudistamista on ehdotettu useaan otteeseen, viimeisimpänä valtiovarainministeriön laatimassa vuoden 2023 verokartoituksessa. Ks. VM, Verokartoitus 2023. Valtiovarainministeriön julkaisu 2023:15, s. 67–69. Listaamattomien osakeyhtiöiden osinkoverotuksen uudistamisesta ks. myös mm. VM, Yritysverotuksen asiantuntijaryhmän raportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 12/2017, s. 87–102.

¹⁰ Tämän lisäksi ansiotuloon kohdistuu erinäisiä muita veroja, kuten Yle-vero ja mahdollinen kirkollisvero sekä muita sosiaaliturvaan liittyviä veronluonteisia maksuja. Ansiotuloverotuksesta tarkemmin ks. mm. VM 2023, s. 26–28.

¹¹ Ks. Knuutinen 2017, s. 288.

¹² Erityisesti 1980-luvulla oikeuskäytännössä alkoi esiintyä tapauksia, joissa verovelvollisen harjoittama liiketoiminta oli yhtiöitetty osakeyhtiömuotoon. Ks. tarkemmin Ala-Lahti-Kataja 2020, s. 9–10. Mikäli verovelvollinen on harjoittanut elinkeinotoimintaa omissa nimissään yksityisliikkeen muodossa, voidaan yksityisliike TVL 24 §:n edellytysten täytyessä muuntaa veroneutraalisti osakeyhtiöksi.

¹³ Ks. Raimo Immonen – Jaakko Ossa – Seppo Villa, Osakeyhtiön pääoman hallinta. Alma Talent Oy 2013, s. 261.

2.2 Työpanososinkosäätely osinko- ja palkkatulon rajanvetäjänä

Osinko- ja palkkatulon rajanveto-ongelmaa käsiteltiin laajaa huomiota saaneessa vuosikirjaratkaisussa KHO 2008:6, joka koski niin sanotun työpanososingon tuloverotusta. Ratkaisussa ei käsitelty varsinaisille kannustinosakkeille jaetun osingon verotusta vaan tilannetta, jossa osingon määrä oli sidottu osakkaiden yhtiön hyväksi tekemän ansiotyön määrään.

Kyseisessä tapauksessa lääkäriyhtiön osakkaana olleet lääkärit omistivat yhtiön osakkeita joko suoraan tai holdingyhtiön kautta. Yhtiön osakkeet jakautuivat kantaosakesarjaan ja useisiin lääkärikohtaisiin vastaanotto-osakesarjoihin. Yhtiöjärjestyksen määräyksen mukaan kunkin vastaanotto- ja kantaosakesarjan oikeus yhtiön varoihin määräytyi asianomaisen osakesarjan toimintatuloksen ja aikaisemmilta vuosilta jakamattomien toimintatulosten yhteismäärän mukaan. Kantaosakesarjan toimintatulos laskettiin hallinnointitoiminnosta ja kunkin vastaanotto-osakesarjan toimintatulos laskettiin kyseisestä vastaanottotoiminnosta. Järjestelyn tarkoituksena oli mahdollistaa pääsäännöstä poikkeava varojenjakoa siten, että varojenjaossa huomioitiin eri osakkaiden mahdollisuudet vaikuttaa tuloksen syntymiseen. Käytännössä eri osakesarjojen perusteella yhtiön tulos voitiin jakaa sen mukaan, miten kukin osakas oli tuottamiensa palveluiden kautta myötävaikuttanut yhtiön tuloksen syntymiseen.

Keskusverolautakunnan antaman ennakkoratkaisun mukaan osinkoon sovellettiin osinkotulon verottamista koskevia TVL:n ja EVL:n säännöksiä. Ratkaisua perusteltiin sillä, että jakajayhtiön yhtiöjärjestyksessä oli määrätty osingon perusteesta siten, ettei osakkailla ollut harkintavaltaa osingonjaon kohdistumisessa osakesarjojen kesken. Yhtiöjärjestyksen määräykset osingon jakautumisesta eri osakesarjojen kesken olivat riittävän yksiselitteisiä, jotta osakkaat eivät voineet vapaasti sopia keskenään voiton jakautumisesta.¹⁴

KHO hylkäsi veroasiamiehen valituksen viitaten ennakkoratkaisun perusteluiden ja valituksessa esitettyjen vaatimusten ohella lainsäädännön nykytilaan, jonka on katsottu toimineen selkeänä viestinä lainsäätäjän suuntaan.¹⁵ Tapaus herättikin julkista keskustelua erilaisten yhtiöjärjestyksien vero-oikeudellisesta hyväksyttävyydestä ja asia sai vahvan arvopoliittisen latauksen. Tämä johti hyvin pian lainsäädäntötoimenpiteisiin ja työpanososingon verotusta koskevan TVL 33 b.3 §:n säätämiseen.¹⁶

TVL 33 b.3 §:n ensimmäisen virkkeen nojalla muun kuin julkisesti noteeratun yhtiön jakama osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan

¹⁴ Ks. Seppo Villa, Tulon veronalaisuus – Osinkotulo – Erilajiset osakkeet – Yhtiöjärjestys. Defensor Legis 2/2008, s. 312.

¹⁵ Ks. mm. Myrsky 2008, s. 490; Reijo Knuutinen, Mitä on ns. aggressiivinen verosuunnittelu? Verotus 1/2015, s. 10; Knuutinen 2017, s. 390–391; Juha Lindgren, Työpanos osingonjaon perusteena. Defensor Legis 4/2018, s. 570 ja Pauli K. Mattila, Työpanososinko – uusia tulkintoja. Verotus 5/2018, s. 541. Vrt. kuitenkin Villa 2008, s. 312, alaviite 27. Villa näkee, että ilmaisen ”lainsäädännön nykytila huomioon ottaen” voitaisiin ajatella tarkoittavan sitä, että on syytä seurata rauhassa verosäätelyn kehittymistä, eikä muuttaa oikeustilaa ennakkopäätöksellä. Villa ei siten näyttäisi ajattelevan, että ilmaisu sisältäisi ”rivien väliin” upotetun viestin koskien järjestelyn veropoliittista hyväksyttävyyttä tai KHO:n toimivallan puuttumista oikeustilan muuttamisen osalta.

¹⁶ Ks. VaVM 8/2009 vp, s. 2 sekä Immonen – Ossa – Villa 2013, s. 234–235

tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos.¹⁷ Sanamuodon perusteella työpanososingon määritelmä on suppeahko, sillä lainkohdan soveltuminen edellyttää välttämättä *osingon suuruuden määräytymistä ainoastaan työpanoksen perusteella*. Sinänsä tiettyihin tunnusmerkkeihin liittyy tulkinnallista avoimuutta tunnusmerkistön kattaessa muun ohella myös minkä tahansa ”*muun sopimuksen*”, jonka mukaan osingon suuruus on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Joustovarasta huolimatta lain esitöissä on kuitenkin tuotu selkeästi esille, että säännöksen tarkoituksena on puuttua ainoastaan *työpanokseen perustuvan osingon verotukseen*. Esitöissä painotetaan lisäksi, että lainmuutoksella ei poisteta tuloverojärjestelmän rakenteen perusongelmaa, joka johtuu yhtäältä ansiotulojen korkeasta marginaaliverosta ja toisaalta noteeraamattomasta yhtiöstä saadun osingon usein hyvin kevyestä verotuksesta.¹⁸

Lain esitöiden ilmaiseamalla tarkoituksella on erityistä merkitystä TVL 33 b.3 §:n soveltamisalan laajentamismahdollisuuksiin VML 28 §:n tuella.¹⁹ Kun TVL 33 b.3 §:n tarkoitus on varmistaa ansiotuloverotus tilanteissa, joissa työpanos määrittää osingon suuruuden, ei lainkohdan soveltamisalaa voida venyttää VML 28 §:n nojallakaan tilanteisiin, joissa osingon suuruus vaihtelee dynaamisesti *muun parametrin kuin työpanoksen perusteella*. Toisaalta ratkaisussa KHO 2018:40 lainkohdan soveltamisalaa ulotettiin VML 28 §:n nojalla kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä olleen osakeyhtiön saamaan tulo-osuuteen, kun tulo-osuuden määrä perustui osakeyhtiön omistajana olleen lääkärin työpanokseen. TVL 33 b.3 §:n soveltamisalaa toisin sanoen laajennettiin VML 28 §:n nojalla tilanteeseen, jossa ei ollut *välttämättä* kysymys osakeyhtiön osingon määräytymisestä työpanoksen perusteella.²⁰ Osingon voidaan kuitenkin väittää kytkeytyneen *välillisesti* työpanokseen, sillä mikäli holdingyhtiöllä ei ole muuta varallisuutta eikä muita tulon lähteitä kuin osakkaan työpanoksen määrään sidottu tulo-osuus kommandiittiyhtiöstä, niin holdingyhtiön jakaessa edelleen osinkoa henkilöosakkaalleen on osinko tosiasiallisesti tullut sidotuksi osakkaan työpanoksen määrään tulo-osuuden välityksellä. Tätä kautta ratkaisu KHO 2018:40 voidaan mieltää siten, että TVL 33 b.3 §:n soveltamisen kannalta oleellista on, siirtyykö *työpanoksen määrään sidottu voitonjakoerä luonnolliselle henkilölle ohi ansiotuloverotuksen*.²¹ Näin ymmärrettynä ratkai-

¹⁷ Tässä yhteydessä ei ole katsottu tarpeelliseksi arvioida työpanososingon vähennyskelpoisuuden jakostusta ja kirjanpidollista käsittelyä koskevia kysymyksiä. Näiltä osin ks. Ari Engblom, Kokemuksia eri osakelajeista ja niihin liittyvistä varallisuus oikeuksista: yhtiöoikeus – kirjanpito – verotus. Liikejuridiikka 1/2017, s. 154–155.

¹⁸ Ks. HE 47/2009 vp, s. 2–3 sekä VaVM 8/2009 vp, s. 2.

¹⁹ Ks. kuitenkin HE 47/2009 vp, s. 3 sekä VaVM 8/2009 vp, s. 3, jotka painottavat, että TVL 33 b.3 § ei yleisellä tasolla rajoita VML 28 §:n soveltamista osingonjakotilanteissa. Tätä voidaan tulkita siten, että VML 28 §:n soveltaminen jätettiin mahdolliseksi osingonjakotilanteissa, jossa ansiotulon verotus vältetään osingon jakamisen kautta VML 28 §:n soveltamisen laukaisevalla muulla tavalla kuin siten, että osingon suuruus perustuisi luonnollisen henkilön työpanokseen.

²⁰ Tapauksesta tarkemmin ks. mm. Reijo Knuutinen, Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat. Alma Talent Oy 2020, s. 96–99 ja Seppo Penttilä, Työpanososinko ja veron kiertäminen. Edilexissä 27.6.2018 julkaistu oikeustapauskommentti, saatavilla osoitteesta: www.edilex.fi/artikkelit/18888.pdf (katsottu 23.5.2023), s. 2 ss. Ratkaisun kritiikistä ks. Janne Juusela, Legaliiteettiperiaate vero-oikeudessa. Defensor Legis 4/2018, s. 460–461.

²¹ Ks. kuitenkin Penttilä 2018, s. 8, joka toteaa, että ratkaisusta KHO 2018:40 ei olisi syytä tehdä yleisempiä johtopäätöksiä, jotka koskisivat esimerkiksi yritysmuodon valintaa tai verotuksellisesti edullisimman toimenpiteen verokohtelua. Samassa yhteydessä Penttilä kuitenkin painottaa, että ratkaisu korostaa vuosikirja-

su olisi linjassa TVL 33 b.3 §:n esitöiden kanssa, joissa painotetaan TVL 33 b.3 §:n tarkoitusta työpanokseen perustuvan osingon pääomatuloverotusta ehkäisevänä sääntelynä. Toisaalta lain esitöissä ei kuitenkaan tarkemmin määritellä sitä, onko TVL 33 b.3 §:n tarkoitus soveltua ainoastaan tilanteisiin, joissa osingon suuruus perustuu välittömästi henkilöosakkaan työpanokseen vai myös tilanteisiin, joissa lopullisen osingon suuruus määrittyy välillisesti henkilöosakkaan työpanoksen kautta.²²

TVL 33 b.3 §:n soveltamisalan laajentumisesta huolimatta työpanososinkoa koskeva sääntely ei sovellu kannustinjärjestelmien kautta saaduille osakkeille jaettujen osinkojen verotukseen, jos kannustinosakkeille jaetun osingon määrä ei perustu välillisestikään osakkaan työpanokseen, vaan muihin parametreihin. Siten, vaikka kannustinosakkeille jaettujen osinkojen verotusta koskeva problematiikka kiteytyy ytimeltään työntekijän työpanoksen muuntumiseen osinkotuloksi, ei työpanososinkoa koskeva sääntely nykyisellään voi soveltua edes VML 28 §:n soveltamisen kautta tilanteissa, jossa työpanos ei määritä osingon suuruutta.²³ Toisaalta, jos työntekijän työpanos määrittää osakeomistuksen vuosittain ja vaikuttaa tätä kautta osinkojen määrään, ei työpanososinkosääntelyn soveltamisalan laajentamista VML 28 §:n avulla ole pidetty oikeuskirjallisuudessa poissuljettuna.²⁴

Tulee myös ottaa huomioon, että lain esitöissä on käytännössä annettu mahdollisuus soveltaa VML 28 §:ää tilanteissa, joissa ansiotuloverotus vältetään osingonjaon yhteydessä muulla tavoin kuin sitomalla osingon suuruus henkilöosakkaan työpanokseen. Näiden tilanteiden osalta lainsäätäjä vaikuttaa ajattelevan, että VML 28 §:ää voitaisiin periaatteellisesti soveltaa osingonjakotilanteissa siten, että osingonjako katsottaisiin erityistapauksissa ansiotulovero-seuraamuksia konstituoivan verolain säännöksen²⁵ kiertämiseksi. Kuten jäljempänä tuodaan

ratkaisun KHO 2014:66 tavoin suhteellisen tiukkaa suhtautumista järjestelyihin, jotka mahdollistaisivat ansiotulon muuntamisen pääomatuloksi.

²² Vrt. ratkaisun KHO 2018:40 äänestyslause, jossa TVL 33 b.3 § katsottiin erityiseksi veronkierto-säännökseksi, ”jonka soveltamisala on tarkkarajainen ja ilmaistu säännöksessä itsessään.” Siten äänestyslause antaa tukea näkemykselle, jonka mukaan lain sanamuoto ohjaisi tulkitsemaan lain esitöitä siten, että tarkoituksena on ollut kohdistaa TVL 33 b.3 § nimenomaan tilanteisiin, joissa *osinko* on *välittömästi* sidottu osakkaan työpanokseen. KHO:n päädyttyä äänestyslauseunnosta poikkeavaan lopputulokseen voidaan perustellusti argumentoida, että lain esitöitä on tulkittava siten, että lainkohdan tarkoituksena on puuttua myös osinkoon, joka perustuu välillisesti osakkaan työpanokseen.

²³ Ks. mm. KHO 2016:219, jossa lääkäriyhitiön osakkaan omistamien osakesarjan osakkeiden arvo määrittyi osakkaan tekemän pääomasijoituksen ja asiallisesti ottaen nostamattomien työpanososinkojen summat. KHO katsoi, että kun osakkeet tästä arvosta myöhemmin lunastettiin lääkäriosakkaan lopetettua työskentelynsä yhtiössä, ei lunastushintaa voitu katsoa työpanososingoksi, sillä kysymys ei ollut osingosta. Asiassa ei sovellettu myöskään VML 28 §:ää, sillä osinkojen jakamatta jättämistä ei pidetty epätavanomaisena menettelynä. Tapauksesta tarkemmin ks. mm. Lindgren 2018, s. 572–573 sekä Pekka Nykänen – Timo Rabinä, Ajankohtaiskatsaus luovutusvoiton verotukseen vuodelta 2016. Verotus 2/2017, s. 155–158.

²⁴ Ks. Matti Myrsky, Muutoksia osinkoverotuksessamme. Defensor Legis 3/2014, s. 417.

²⁵ TVL:n systematiikassa pääomatulot on määritelty yleisesti TVL 32 §:n sisältämässä listassa ja ansiotulot vuorostaan negatiivisesti TVL 61.1 §:ssä. TVL 61.1 §:n mukaan ansiotuloa on muu tulo kuin 2 luvussa tarkoitettu pääomatulo. Kuten edellä on todettu, TVL sisältää kuitenkin lukuisia erityissäännöksiä, jotka määrittävät tietyn tuloerän tulolajin. TVL 33 b.3 §:n lisäksi näistä mainittakoon tässä yhteydessä työsuhteoptioiden verotusta koskeva TVL 66.3 §. Tulolajeista yleisemmin ks. mm. Jaakko Ossa, Tuloverolaki käytännössä. Alma Talent Oy 2020, s. 63–65 sekä Edward Andersson, Johdatus vero-oikeuteen. Alma Talent Oy 2006, s. 34–38; 40–44.

tarkemmin esille, tähän mahdollisuuteen onkin turvauttu vuosikirjaratkaisussa KHO 2014:66 ja sen jälkeisessä hallinto-oikeuskäytännössä.

2.3 Kannustinjärjestelmät ja osinkoverotus

Kannustinjärjestelmien kautta saatujen osakkeiden osinkoverotusta käsiteltiin lyhyesti vuosikirjaratkaisun KHO 2014:66 yhteydessä, joskin pääpiirteittäin ratkaisu liittyi TVL 66.3 §:n työsuhdeoptioita koskevan sääntelyn, yritysjärjestelyitä koskevan kohdennetun veronkiertosäännöksen EVL 52 h §:n sekä VML 28 §:n soveltamiseen monivaiheiseen holdingyhtiöjärjestelyyn osallisen avainhenkilön verotuksessa.²⁶ Tapauksessa käsiteltävänä oli pörssiyhtiön johtoon kuuluneiden avainhenkilöiden väliaikainen holdingyhtiöjärjestely, jonka kautta oli tarkoitus hankkia työntajayrityksen osakkeita noin yhden viidesosan osuudelta avainhenkilöiden rahoituksella ja muutoin työnantajayritykseltä saadulla lainalla. Lainan vakuutena olivat hankitut osakkeet ja lainaehdot sisälsivät muun muassa mahdollisuuden lisätä lainan korko sen pääomaan, mikäli holdingyhtiö ei pystynyt maksamaan korkoa sekä mahdollisuuden lykätä lainan takaisinmaksua, mikäli järjestelyn purkamista lykättiin holdingyhtiön osakkeenomistajien ja työnantajayrityksen välisen osakassopimuksen perusteella. Osakassopimuksessa oli sovittu muun ohessa järjestelyyn osallistuneen henkilön ja A Oyj:n välisen työsuhteen päättymisen vaikutuksesta osakeomistukseen sekä holdingyhtiön osakkeisiin ja sen omistamiin A Oyj:n osakkeisiin sovellettavista panttaus- ja luovutusrajoituksista. Osakassopimuksessa oli myös sovittu, että osakassopimuksen tarkoittama A Oyj:n osakkeiden omistusta koskeva järjestely puretaan tietyn ajankohdan jälkeen siten, että järjestelyn mahdollinen tuotto maksetaan holdingyhtiön osakkeenomistajille joko purkautumisen tai sulautumisen kautta työnantajayhtiön osakkeina.

KHO katsoi, että lähtökohtaisesti kuka tahansa sijoittaja voi kasvattaa osakkeiden arvonnoususta saamaansa hyötyä velkarahoituksen avulla riippumatta siitä, tapahtuuko sijoitus suoraan vai välillisesti holdingyhtiön kautta. Ratkaisun perusteluissa painotettiin, että pelkästään siitä, että A Oyj:n johtajat olivat osakkaina holdingyhtiössä, joka oli hankkinut osakkaiden pääomasijoituksilla ja velkarahoituksella A Oyj:n osakkeita, ei voinut sellaiseenaan seurata, että osakkaiden saamia tuloja olisi pidettävä ansiotulona.²⁷ Tästä huolimatta asian arviointiin vaikutti ratkaisevasti A Oyj:n rooli järjestelyssä ja järjestelyn henkilöpiiriin rajoittuminen A Oyj:n johtohenkilöihin.

Kokonaisarvioinnin perusteella KHO katsoi, että kysymyksessä oli A Oyj:n johdon kannustinjärjestelmä, joka toteutettiin A Oyj:n ja johtohenkilöiden yhteisin järjestelyin tätä varten perustettavaa apuholdingyhtiötä hyväksi käyttäen.²⁸ Ensisijaisena tarkoituksena oli se,

²⁶ Ratkaisun erityispiirteenä pidetään EVL 52 h §:n ja VML 28 §:n samanaikaista soveltamista, mikä on ollut oikeuskäytännössä hyvin poikkeuksellista. EVL 52 h §:n ja VML 28 §:n suhteesta ks. Reijo Knuutinen, Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat. Alma Talent Oy 2020, s. 121–122.

²⁷ Ks. myös Torkkel 2014, s. 391.

²⁸ Ks. Torkkel 2014, s. 381–382, jonka mukaan kokonaisarvioinnissa keskityttiin erityisesti A Oyj:n B Oy:lle suuntaamaan osakeantiin, A Oyj:n asemaan lainanantajana ja lainan ehtojen edullisuuteen, osakassopimuksen määräyksiin koskien osakkaan työsuhteen päättymistä, osakkeiden panttaus- ja luovutusrajoituksia sekä järjestelyn purkamista ja purkamisen lykkäämistä. Arvioinnissa nostettiin muun ohella esille myös OYL 13.10.1 §:n sisältämä yhtiöoikeudellinen rahoituskielto, joka mahdollistaa rahalainan antamisen yhtiön tai tämän tytäryhtiön osakkeiden hankkimiseksi ainoastaan silloin, kun rahoitettavilla toimenpiteillä hankitaan

että järjestelyn lopputuloksena johtohenkilöiden omistukseen tulisi A Oyj:n osakkeita siten, että jos yhtiön osakekurssi nousi ennen tätä ajankohtaa, johtohenkilöt tulivat maksaneeksi osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän. Tässä kokonaisuudessa N:n katsottiin saavan työsuhteeseen perustuvan etuuden, jota oli pidettävä TVL 61 §:ssä tarkoitettuna ansiotulona EVL 52 h §:n ja VML 28 §:n nojalla.

Vaikka sulautuminen sinänsä täytti EVL 52 a §:n edellytykset, EVL 52 h § esti EVL 52 a ja b §:ien soveltamisen. Koska EVL 52 h §:n nojalla voidaan ainoastaan jättää soveltamatta veroneutraaleita yritysjärjestelyitä koskevia EVL 52 ja 52 a - 52 g §:ien säännöksiä,²⁹ lainkohdan soveltamisen seurauksena avainhenkilöiden saamaa jako-osaa olisi verotettu pääomatulona. Tästä syystä N:n järjestelystä saamat tuloerät luonnehdittiin vielä erikseen ansiotuloksi VML 28 §:ää soveltamalla. KHO täsmensikin, että vaikka käsiteltävässä tapauksessa ei ollut selkeää oikeaa muotoa, jonka mukaisesti verotus olisi tullut toimittaa, VML 28 §:n soveltamisen kannalta riittävää oli, että avainhenkilö N:n järjestelystä saamat etuudet todettiin ansiotuloksi.

Koska osingon jakajayhtiö oli julkisesti noteerattu ja järjestelystä mahdollisesti saadun varsinaisen voitonjaon määrä ei ollut sidottu miltään osin N:n työpanokseen, ei TVL 33 b.3 §:n arvioinnille ollut tapauksessa tarvetta. Sen sijaan holdingyhtiöstä mahdollisesti saatava osinko katsottiin koko määrältään ansiotuloksi TVL 61 §:n ja VML 28 §:n nojalla.³⁰ Selvyyden vuoksi todettakoon, että asiassa käsiteltiin nimenomaisesti määräajaksi perustetun holdingyhtiön jakaman osingon verotusta, eli toisin sanoen voitonjakoeria, jotka olivat peräisin väliaikaisesta rakenteesta, jonka lopullisena tarkoituksena oli saattaa N muiden johtohenkilöiden tavoin osakkeenomistajaksi A Oyj:öön. Asiassa ei siis otettu kantaa siihen, miten järjestelyn lopputuloksena N:n omistukseen tulevien A Oyj:n osakkeille jaettavia mahdollisia osinkoja verotettaisiin. A Oyj:n jakamien osinkojen verottamiseen ansiotulona olisi tuskin ollut enää perusteita.³¹

Myöhemmin vuosikirjaratkaisussa KHO 2019:26 käsiteltävänä oli hieman vastaava kannustinjärjestelmä, jossa oli rahoitukseen ja ehtoihin liittyen samanlaisia piirteitä kuin rat-

osakkeita yhtiön tai sen OYL 8:6.2 §:ssä tarkoitettuun lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille. Samoin mm. Myllymäki 2015, s. 284–285.

²⁹ Ks. mm. Knuutinen 2020, s. 123.

³⁰ Ratkaisua on kritisoitu siitä, että N:n saamat osinkotulot verotettiin VML 28 §:n ja TVL 61 §:n nojalla ansiotulona myös siltä osin kuin ne perustuivat N:n tekemään pääomansijoitukseen. Ks. Penttilä 2014, s. 5 ja Torkkel 2014, s. 390. Vrt. Myllymäki 2015, s. 284, joka toteaa Torkkeliin viitaten, että osingon verotusta koskevan ratkaisun ”[l]opputulosta on kuitenkin ymmärrettävissä, kun otetaan huomioon, että järjestely katsotaan työsuhteeseen perustuvaksi kannustinjärjestelmäksi.” Vaikka Torkkel 2014, s. 390, pitää lopputulosta ”sinänsä loogisena”, hän toteaa samalla, että ”yksittäisen osakkaan näkökulmasta on vaikea mieltää, miten itse tehty pääomansijoitus ei olekaan pääomansijoitus.”

³¹ Ks. analogisesti Verohallinnon ohje, Työsuhdeoptoiden verotus. Diaarinumero VH/6658/00.01.00/2022, annettu 1.1.2023, kohta 2.3.9 koskien rahastoon perustuvia palkitsemisjärjestelmiä, jonka mukaan kansainvälisissä konserneissa työntekijät voidaan sitouttaa siten, että työntekijä tekee sijoituksen työnantajan perustamaan erityiseen rahastoon, jonka kautta työntekijä saa oikeuden osakkeisiin tai osakkeita vastaavaan rahasuoritukseen ehdoissa määrätyn odotusajan kuluttua. Optiotulo verotetaan odotusajan päätyttyä tai muun lykkäävän ehdon purkuperusteiden toteuduttua. Jos työntekijä saa järjestelystä sen juoksuaikana osinkotuloa, osinkotulo katsotaan rajoitusjakson ajalta työsuhteen perusteella saaduksi palkkatuloksi. Ohjeessa kuitenkin todetaan, että rajoitusjakson päätyttyä ja edun tultua verotetuksi ansiotulona, rahastosta myöhemmin saadut suoritukset, kuten osinkotulot tai arvonnousu, ovat omaisuuden kerryttämää pääomatuloa.

kaisussa KHO 2014:66.³² Olennaisena erona oli kuitenkin se, että järjestelyssä ei ollut tarkoituksenaan, että työnantajayhtiön osakkeita omistanut holdingyhtiö, jossa työntekijä oli osakkaana, olisi ollut väliaikainen ja että tavoitteena olisi ollut, että työnantajayhtiön osakkeet olisivat tulleet holdingyhtiön sulautumisen tai purkautumisen kautta työntekijän omistukseen.³³ Kun työnantajayhtiön osakkeita ei tullut työntekijän haltuun siten, että hän olisi suorittanut osakkeista käypää arvoa alemman hinnan, oli holdingyhtiön osakkeiden myöhemmästä luovutuksesta saatua luovutusvoittoa verotettava TVL 45.1 §:n mukaisena luovutusvoittona. Näin ollen asiassa ei sovellettu TVL 61 §:ää tai 66 §:ää taikka VML 28 §:ää. Ratkaisussa ei kuitenkaan otettu kantaa osinkotulon verotukseen eikä ratkaisu poistanut epäselvyyksiä kannustinosakkeille jaettujen osinkojen tuloverotuksen suhteen. Voitanee kuitenkin olettaa, että koska tapauksessa ei ollut perusteita verottaa osakkeiden luovutuksen yhteydessä saatua luovutusvoittoa ansiotulona, ei tapauksessa olisi ollut vastaavasti myöskään perusteita verottaa osinkoa ansiotulona.³⁴

3 Kannustinosakkeille jaettujen osinkojen verotusta koskeva oikeus- ja verotuskäytäntö

3.1 Yleistä

Vuosikirjaratkaisun KHO 2014:66 myötä kannustinosakkeille jaettavan osingon verokohteluun on liittynyt epäselvyyttä. Esimerkiksi verotarkastuksissa on voitu katsoa työntekijöiden holdingyhtiöiden saama osinko työntekijöiden ansiotuloksi. Ratkaisu on perustunut VML 28 §:n soveltamiseen, jolloin kannustinjärjestelmän oikeudellisen muodon ei ole katsottu vastaavan asian oikeaa muotoa ja tarkoitusta. Myöskään työntekijöiden sitouttamistarkoitusta ei ole pidetty näissä tapauksissa riittävänä verotuksesta riippumattomana liiketaloudellisenä perusteena kannustinjärjestelmälle.³⁵ Nämä ongelmat ovat siirtyneet vähitellen verotarkastusten ja verotuspäätösten tasolta hallinto-oikeuksien käsiteltäväksi.

3.2 Helsingin hallinto-oikeus 5.4.2018 18/0197/3

Julkaisemattomassa Helsingin hallinto-oikeuden 5.4.2018 antamassa päätöksessä 18/0197/3 (lainvoimainen) oli kysymys työnantajayrityksen osakkeiden perusteella saadun osingon verotuksesta tilanteessa, jossa työntekijän tarkoituksena oli merkitä työnantajayrityksen 2- ja

³² Tapauksessa työntekijän saaman lainan korot voitiin esimerkiksi kumuloida työnantajayhtiön sisäryhtiön myöntämän lainan pääomaan ilman kustannuksia, mikäli holdingyhtiön jakamat osingot eivät riittäneet koron maksamiseen, osakkeiden luovuttavuutta oli rajoitettu ja avainhenkilön oli muun muassa myytävä omistamansa osakkeet työsuhteen päättyessä.

³³ Ks. Verohallinnon ohje, Työsuhteoptioiden verotus, kohta 2.3.8, jossa Verohallinnon mukaan ratkaisujen KHO 2014:66 ja KHO 2019:26 olennaisena erona on se, että jälkimmäisessä tapauksessa holdingyhtiöjärjestely ei myöskään myöhemmässä vaiheessa johda siihen, että osakkeita voidaan hankkia niiden käypää hintaa alempaan hintaan. Käytännössä tätä voidaan pitää samana asiana kuin rakenteen väliaikaisuutta.

³⁴ Ks. Heikki Wahlroos, Ajankohtaista osakepohjaisten kannustinjärjestelmien verotuksesta, s. 11–35 teoksessa Suuri veropäivä: seminaariaineisto. Keskuskauppaamari 2020, s. 23, jonka mukaan päätös vahvistaa eriytetyn tuloverojärjestelmän peruseräpäätteen, jonka mukaan markkinaehtoisesti tehdystä sijoituksesta saatu tuotto on pääomatuloa.

³⁵ Ks. Ossa 2018, s. 618; 623–624.

3-sarjan osakkeita työnantajayrityksen myöntämällä viiden vuoden bullet-lainalla. Lainan korko oli joko yksi prosentti tai valtiovarainministeriön vahvistama sen hetken peruskorko, eikä lainalle ollut esitetty annettavan vakuutta tai että ostettavat osakkeet asetettaisiin lainan vakuudeksi. Laina maksettiin takaisin eräpäivänä tai osakassopimuksen määräysten nojalla osakkeiden lunastushetkellä.

Osakassopimuksen mukaan työnantajayhtiöllä oli oikeus lunastaa työntekijän osakkeet, kun hänen työsuhteensa yhtiöön päättyi sekä milloin tahansa yhtiön hallituksen yksimielisellä päätöksellä. Lisäksi henkilöosakkaalla oli oikeus vaatia milloin tahansa, että yhtiö lunastaa hänellä olevat 3-sarjan osakkeet joko osakkeiden substanssiarvosta vähennettynä varainsiirtoverolla tai tätä alemmasta alkuperäisestä merkintähinnasta vähennettynä varainsiirtoverolla. Lunastustilanteessa myös bullet-laina eräänäntyi välittömästi.

Työntekijän osakkeilla ei ollut äänioikeutta, mutta niillä oli osakassopimuksen nojalla oikeus osinkoon osakesarjoille 2 ja 1 maksettujen osinkojen jälkeen. Kun työntekijä merkitsi 3-sarjan osakkeita, hänen palkkansa yläraja laski ja katetavoite oli 2-sarjan osakkeita merkinneitä työntekijöitä suurempi. Osingon maksaminen määräytyi osakeomistuksen suhteessa tuotona yhtiöön sijoitetulle pääomalle. Yhtiön tavoitteena oli, että koko tilikauden voitto maksetaan vuosittain osinkoina osakkeenomistajille ja että jaettava voitto vastasi osakkeen matemaattisella arvolla laskettavaa kahdeksan prosentin vuotuista tuottoa OYL 13 luvun rajoitusten puitteissa.

Verohallinto oli ennakkoratkaisussaan katsonut, että työntekijälle maksettavaa osinkoa oli kaikilta osin pidettävä TVL 33 b §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitettuna osinkona. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö valitti päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen vaatien, että työntekijälle jaettavaa osinkoa pidettäisiin koko määrältään palkkana ja siten veronalaisena ansiotulona. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö katsoi osakkeiden merkinnän perustuvan työntekijän työsuhteeseen. Lisäksi työntekijän muuttuvan palkan ylärajan laskiessa ja katetavoitteen kasvaessa työntekijä tulisi saamaan alentuneen muuttuvan palkan sijaan kevyemmin verotettavaa osinkotuloa. Myös lainan ehtoja pidettiin edullisina ja ehtojen edullisuuden esitettiin perustuvan työsuhteeseen.

Helsingin hallinto-oikeus kumosi Verohallinnon ennakkoratkaisun lausuen uutena ennakkoratkaisuna, että työntekijälle maksettavaa osinkoa pidetään TVL 61 §:ssä tarkoitettuna ansiotulona ja ennakkoperintälain (1118/1996, EPL) 13 §:ssä tarkoitettuna palkkana. Päätös perustui samalla myös VML 28 §:n soveltamiseen. Hallinto-oikeus totesi osingon verotuksen osalta, että ottaen huomioon 3-sarjan osakkeiden merkitsemisen ja omistamisen rajoitukset, merkitsemiseen tarjotun lainan edullisuus sekä työntekijän sitoutuminen palkkaa suhteellisesti pienentävään katetuottovaatimukseen, 3-sarjan osakkeiden omistamisen perusteella maksettava osinko ei perustunut yhtiöön sijoitetun pääoman tuottoon. Sen sijaan osingossa katsottiin olevan tosiasiaa kysymys bonuspalkkion tyyppisestä, työsuhteen perusteella maksettavasta palkkiosta. Hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan järjestelylle esitettyjä liikeloudellisia perusteita ei voitu pitää yksinomaan yhtiön liiketoimintaan liittyvinä, vaan järjestelyn ensisijaisena tarkoituksena katsottiin kokonaisuutena arvioiden olleen yhtiön tulokseen perustuvan, ansiotuloksi luettavana palkkiona työntekijälle maksettavan palkan osan muuntaminen kevyemmin verotettavaksi osinkotuloksi. Näin ollen järjestelyn oikeudellisen muodon ei katsottu vastaavan sen varsinaista luonnetta tai tarkoitusta VML 28 §:ssä tarkoitetulla tavalla, ja osinkoa pidettiin työntekijän ansiotulona verotettavana palkkana.

3.3 Helsingin hallinto-oikeus 16.6.2020 20/1123/3

Helsingin hallinto-oikeuden 16.6.2020 antamassa päätöksessä 20/1123/3 (lainvoimainen, äänestysratkaisu 2-1) oli niin ikään kysymys avainhenkilön saamien osinkojen verottamisesta ansiotulona TVL 61.2 §:n ja VML 28 §:n nojalla. Tapauksessa avainhenkilö oli osakkaana X Oyj:n avainhenkilöiden sekä vähemmistöosakkaana olleen S Oy:n omistamassa holdingyhtiössä M Oy:ssä, joka oli hankkinut X Oyj:n osakkeita avainhenkilöiden rahoituksella sekä X Oyj:n 27.3.2007 ja 3.11.2008 myöntämällä lainoilla ja pankkilainalla.

X Oyj:n 27.3.2007 myöntämä laina oli ollut suuruudeltaan 2 000 000 euroa, lainan ehtojen mukainen vuotuinen kiinteä korko oli 4,78 prosenttia, laina erääntyi maksettavaksi 31.3.2012 ja korko maksettiin vuosittain etukäteen 31.3. Koko lainapääoma erääntyi maksettavaksi viimeistään lainan eräpäivänä, mutta lainaa voitiin lyhentää tai se voitiin maksaa takaisin myös ennen eräpäivää ilman kustannuksia tai korvauksia saamatta jääneestä korkotuotosta. Lainasta 1 000 000 euron osuus muunnettiin 31.12.2007 pääomalainaksi. X Oyj myönsi 3.1.2008 yhden miljoonan euron lisälainan, johon sovellettiin vastaavia ehtoja. Tämän lisäksi X Oyj myönsi 500 000 euroa vaihtovelkakirjalainaa. Lainojen korkoihin tehtiin vuonna 2010 tarkistuksia alaspäin, jotta korot vastasivat yleisesti alentunutta korkotasoa. X Oyj:n 3.11.2008 myöntämän lainan vakuutena oli M Oy:n hankkimat X Oyj:n osakkeet, jotka oli edelleen jälkipantattu pankkilainan vakuudeksi. Osakkeenomistajien rahoitusosuus X Oyj:n osakkeista oli noin 15 prosenttia.

Holdingsyhtiön tulot olivat muodostuneet pääosin osinkotuloista ja menot kirjanpito- ja tilintarkastuspalkkioista sekä korkomenoista rahoituslaitokselle. Holdingsyhtiön osakkaiden luopumismahdollisuuksia holdingsyhtiön osakkeista oli osakassopimuksessa rajoitettu siten, että sopimuksessa oli sovittu tarkemmin tilanteista, joissa osakkeenomistaja oli velvollinen tarjoamaan osakkeitaan muille osakkeenomistajille ja holdingsyhtiölle ensimmäisenä viitenä vuotena.

Viiden vuoden omistuksen jälkeen järjestely oli purettu siten, että holdingsyhtiö oli ensin myynyt omistamansa X Oyj:n osakkeet ja maksanut takaisin lainansa niille kertyneen korkoineen. Tämän jälkeen holdingsyhtiö maksoi osakkeenomistajilleen osinkona sekä pääomanpalautuksena näiden yhtiöön tekemänsä sijoitukset. S Oy oli tämän jälkeen ostanut kaikkien muiden osakkeiden omistamat holdingsyhtiön osakkeet.

Tapauksessa oli toimitettu verotarkastus, jonka perusteella verotuksen oikaisupäätöksellä avainhenkilön saamat osingot katsottiin avainhenkilön ansiotuloksi. Avainhenkilö teki päätöksestä oikaisuvaatimuksen verotuksen oikaisulautakunnalle, joka hyväksyi vaatimuksen ja katsoi saadut osingot TVL 33 b §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuksi osingoksi. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö valitti päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen vaatien osinkojen katsomista avainhenkilön ansiotuloksi ensisijaisesti TVL 61 §:n normaalitulkinnalla ja toissijaisesti soveltaen TVL 61 §:ää ja VML 28 §:ää. Valituksen perusteluiden mukaan X Oyj:n myöntämien lainojen ehdot olivat edulliset, ja lainan ehtojen edullisuus perustui verovelvollisen työsuhteeseen. Lisäksi X Oyj:n avainhenkilöt eivät olleet henkilökohtaisesti vastuussa M Oy:n veloista, ja järjestelyä oli X Oyj:n hallituksen kokouksessa pidetty avainhenkilöiden kannustinjärjestelmän osana. Oikeudenvallontayksikkö katsoi lisäksi, että kun työnantaja-yhtiö kantoi suurimman riskin järjestelystä, ei tilannetta voitu rinnastaa tavanomaiseen sijoitukseen työnantajayhtiön osakkeisiin.

Hallinto-oikeus katsoi, että työnantajayrityksen myöntämän lainan ehdot eivät olleet tietyistä velalliselle suotuisista seikoista huolimatta erityisen edullisia verovelvollisen kannalta.

Tästä huolimatta järjestelyn pääasiallisen tarkoituksen katsottiin olevan ansiotuloverotuksen välttäminen ja tapauksessa päädyttiin soveltamaan VML 28 §:ää ja TVL 61 §:ää. Hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan tapauksessa oli viitteitä siitä, että järjestelyssä oli kysymys X Oyj:n avainhenkilöiden sitouttamiseksi luodusta järjestelystä heidän työsuhteensa perusteella. Tätä päätelmää tuki erityisesti se, että holdingyhtiön osakkaat olivat osakassopimuksessa sitoutuneet olemaan luovuttamatta osakkeita muutoin kuin tietyissä tilanteissa ja tällöin tarjoamaan osakkeita muille osakkeenomistajille ja holdingyhtiölle sekä se, että osakkaana olleet avainhenkilöt olivat sitoutuneet olemaan käyttämättä äänioikeuttaan holdingyhtiön yhtiökokouksissa, mikäli heidän työsuhteensa X Oyj:hin oli päättynyt. Holdingyhtiöjärjestelyä oli tarkasteltu X Oyj:n hallituksen kokouksessa osana yhtiön avainhenkilöiden kannustinjärjestelmää, mitä pidettiin sinänsä liiketaloudellisena perusteena. Liiketaloudellisten perusteiden katsottiin kuitenkin olevan vähäisiä suhteessa järjestelyn toteuttamistapaan ja työntekijöiden saamiin etuuksiin kohdistuvan ansiotuloverotuksen välttämistarkoitukseen. Hieman paradoksaalisesti päätöksen lopputulokseen vaikutti myös X Oyj:n myöntämän rahoituksen ehdot, joita ei yhtäältä pidetty tietyistä suotuisista seikoista huolimatta erityisen edullisina, mutta ilmeisesti kuitenkin siinä määrin edullisina, että se osaltaan tuki VML 28 §:n ja TVL 61.2 §:n soveltamista.

3.4 Turun hallinto-oikeus 25.3.2021 21/0113/2

Turun hallinto-oikeuden 25.3.2021 antamassa päätöksessä 21/0113/2³⁶ käsiteltävänä oli tapaus, jossa yhtiön toimitusjohtaja oli merkinnyt työnantajayhtiön hänelle suoraan suuntaamia B-sarjan osakkeita. B-sarjan osakkeilla ei ollut äänioikeutta yhtiökokouksessa, mutta osinko-oikeus ja oikeudet muuhun työnantajayhtiön jakamaan varallisuuteen määräytyivät tavallisten A-sarjan osakkeiden tavoin ja OYL:n mukaisesti omistuksen mukaisessa suhteessa. B-sarjan osakkeita koski yhtiöjärjestyksen määräysten mukainen lunastuslauseke, minkä lisäksi osakkeet olivat lunastusehtoisia. Lisäksi yhtiön, toimitusjohtajan ja muiden osakkaiden välillä oli solmittu osakassopimus, jonka mukaan B-sarjan osakkeita koski luovutus- ja panttauskielto sekä myötämyyntivollisuus ja -oikeus. Työsuhteen päätyminen ei kuitenkaan automaattisesti johtanut osakassopimuksen määräysten perusteella B-sarjan osakkeiden lunastamiseen. Lisäksi osakassopimuksessa oli sovittu toimitusjohtajan oikeudesta myydä osakkeensa työnantajayhtiölle ja yhtiön vastaavasta oikeudesta ostaa toimitusjohtajan omistamat osakkeet.

B-sarjan osakkeiden hankinta oli toteutettu lähes kokonaan yhtiön myöntämällä, noin 1,2 miljoonan euron suuruisella lainalla. Toimitusjohtajan merkitsemät B-sarjan osakkeet pantattiin yhtiölle velan vakuudeksi. Velka sovittiin maksettavaksi takaisin 20 vuoden aikana, 30 000 euron suuruisissa lyhennyserissä vuosittain ja velan korko sidottiin kolmen kuukauden euribor-korkoon. Velka saatiin maksaa takaisin myös sovittua eräpäivää aiemmin ilman kustannuksia tai korvauksia saamatta jääneestä korkotuotosta. Lisäksi sovittiin, että velka erääntyy maksettavaksi heti, mikäli toimitusjohtajan osakeomistus yhtiössä päättyisi. Lainan korkojen maksua tai lainan lyhennystä ei ollut mahdollista lykätä.

Toimitusjohtajan vuosittainen palkkatulo oli noin 70 000 euroa vuodessa. Tämän lisäksi hän oli työpanoksensa perusteella oikeutettu erilliseen tulospalkkioon yhtiön taloudellisten

³⁶ KHO H732/2022, ei valituslupaa (äänestysratkaisu 2-1).

tavoitteiden täytyessä. Osakemerkinnällä ei ollut vaikutusta palkkatuloon taikka bonusjärjestelmään, vaan ne säilyivät ennallaan osakemerkinnän jälkeen. Toimitusjohtajalle jaettiin vuonna 2015 osinkoa, joka verotettiin säännönmukaisessa verotuksessa TVL 33 b §:n mukaisena osinkona. Veronsaajien oikeudenvallontayksikön tekemän oikaisuvaatimuksen johdosta verotuksen oikaisulautakunta kuitenkin katsoi sanotun osingon koko määrältään ansiotuloksi TVL 61 §:n ja EPL 13 §:n nojalla.

Toimitusjohtaja valitti oikaisulautakunnan päätöksestä Turun hallinto-oikeuteen, joka hylkäsi valituksen katsoen saadut osingot koko määrältään ansiotuloksi, joskin soveltaen TVL 61 §:n ja EPL 13 §:n lisäksi VML 28 §:ää. Hallinto-oikeus katsoi, että osakemerkintä rahoitettiin lähes kokonaan työnantajan myöntämällä lainalla, jonka ehdot olivat laina-ajan ja takaisinmaksua koskevien ehtojen osalta olennaisesti edullisemmat verrattuna rahoitusmarkkinoilta saatavan rahoituksen vastaaviin ehtoihin. Lisäksi hallinto-oikeus katsoi, että yhtiöllä oli oikeus milloin tahansa ja mistä tahansa syystä lunastaa osakkeet, jolloin lunastaminen esimerkiksi toimitusjohtajan työpanokseen tai työsuhteen päättymisen liittyvistä syistä oli mahdollista. Vastaavasti toimitusjohtajalla oli oikeus milloin tahansa vaatia työnantajayhtiötä lunastamaan osakkeet, minkä katsottiin vähentävän oleellisesti osakemerkinnästä aiheutuvaa taloudellista riskiä sekä osakkeiden arvon alenemisen että korkotason nousun suhteen. Myös osakkeisiin liittyneen myötämyyntioikeuden katsottiin vähentävän osakkeisiin liittyntä taloudellista riskiä ja vastaavan velvollisuuden vuorostaan supistavan toimitusjohtajan itsenäistä osakkeenomistajan asemaa.

Mainittujen seikkojen vuoksi sekä ottaen huomioon toimitusjohtajan asema ja työtehtävät yhtiön liiketoiminnan kannalta hallinto-oikeus katsoi, että tapauksen olosuhteissa järjestelyn ilmeisenä tarkoituksena oli toimitusjohtajalle tämän työpanoksen perusteella annettavan etuuden muuttaminen ansiotuloja kevyemmin verotetuksi osinkotuloksi. Kun tähän nähden järjestelylle esitettyjä liiketaloudellisia perusteita ei pidetty merkittävänä, asiassa katsottiin voitavan soveltaa VML 28 §:ää, jolla osinkotulo luonnehdittiin toimitusjohtajan ansiotuloksi.

3.5 Hallinto-oikeuskäytännön arviointia

Edellä käsitellyt tapaukset osoittavat, että hallinto-oikeuskäytännössä on suhtauduttu hyvin ankarasti erilaisten kannustinjärjestelmien kautta hankittujen osakkeiden osinkoverotukseen, kun

- työnantajayhtiö on ollut merkittävässä roolissa osakkeiden hankinnan rahoittamisessa;
- osakkeiden luovutettavuutta sekä äänioikeutta on rajoitettu;
- työntekijällä on ollut oikeus vaatia osakkeita lunastettavaksi ja
- lainan ehdot ovat olleet edullisia³⁷.

Näiden seikkojen ollessa käsillä on järjestelyn tarkoituksiksi hyvin herkästi katsottu työntekijälle suoritettavien etuuksien muuntaminen ansiotulosta osinkotuloksi. Tapauksissa työnantajan myöntämän lainan edullisuutta ei arvioitu osakeinstrumenteista erillään, vaan se toimi lisäperusteena osinkotulojen verottamisena ansiotulona. Siten mahdollisuutta katsoa lainan mahdollinen korkoetu ansiotuloksi esimerkiksi suoraan TVL 61 §:n normaalitul-

³⁷ Lainaehtojen edullisuuden suhteen päätöksissä ei ole enemmälti otettu kantaa osinkoverotuksen, VML 28 §:n ja TVL 67 §:n työsuhdelainaa koskevan sääntelyn suhteeseen. Ks. jäljempänä alajakso 4.4.

kinnalla ei enemmälti arvioitu.³⁸ Tämän tulkinnan taustalla lienee edellä mainittu ratkaisu KHO 2014:66, jossa työnantajan myöntämää lainaa ei myöskään arvioitu osakeinstrumentista erillään. Kyseisessä tapauksessa lainoitus kohdistui kuitenkin väliaikaiseen rakenteeseen, ja laina oli tarkoitus lyhentää kerralla rakenteen purkamisen yhteydessä. Hallinto-oikeuksien tapauksista ainoastaan päätöksessä Helsingin HAO 16.6.2020 20/1123/3 oli esillä vastaavan kaltainen väliaikainen rakenne, jonka purkamisen yhteydessä laina oli tarkoitus maksaa kokonaisuudessaan takaisin. Vuosikirjaratkaisujen KHO 2014:66 ja KHO 2019:26 valossa lopputulos ei liene yllättävä, sillä kyseisten vuosikirjaratkaisujen perusteella rakenteen väliaikaisuus on mahdollisen ansiotuloverotuksen kannalta raskauttava seikka.³⁹

Sen sijaan päätöksessä Turun HAO 25.3.2021 21/0113/2 ei ollut esillä tällaista tilannetta. Lisäksi toisin kuin päätöksessä Helsingin HAO 5.4.2018 18/18/0197/3 osakemerkinnän kautta saadulla osinko-oikeudella ei korvattu työntekijän bonusjärjestelmää, millä voitaisiin sinänsä perustella osinkotulon katsomista ansiotuloksi.⁴⁰ Kun merkittyihin osakkeisiin ei liittynyt poikkeuksellisia pidettäviä ehtoja tai rajoituksia⁴¹, nähdäkseni perustellumpaa olisikin ollut arvioida osakkeiden merkintää varten annetun lainan verokohtelua osakkeista erillään ja selvittää, syntyikö lainan edullisten ehtojen muodossa jonkinlainen työsuhteeseen perustuva rahanarvoinen etuus, joka olisi voitu katsoa TVL 61 §:n nojalla ansiotuloksi. Tämä johtaisi myös teoreettiselta kannalta katsottuna oikeampaan lopputulokseen, mikäli osakemerkintä on toteutettu osin työntekijän pääomasijoituksella ja osin edullisella lainarahoituksella. Kun osinko on työntekijän pääomatuloa ja lainan korkoetu ansiotuloa, kohdistuu verotus pääomasijoitukselle kertyneen tuoton ja varsinaisen työsuhteeseen perustuvan etuuden välillä verojärjestelmän johdonmukaisuuden kannalta oikeaoppisemmin kuin verotettaessa osinkotulo kokonaisuudessaan ansiotulona.⁴²

Tapaukset osoittavat myös, että vaikka työntekijän sitouttaminen on sinänsä hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste erimuotoisille kannustinjärjestelmille, ei monimutkaisia ja mahdollisesti väliaikaisia rakenteita voida enää tehokkaasti puolustaa sitouttamistarkoituksella. Tällöin ilmeisesti edellytetään, että valitulle rakenteelle esitetään sitouttamistarkoituksen lisäksi tarkentavia perusteita, miksi sitouttamista ei toteutettu yksinkertaisemmalla rakenteel-

³⁸ Todettakoon, että tapauksissa korkoehdot oli muotoiltu siten, että lainoista ei muodostunut TVL 67 §:ssä ansiotuloksi säädettyä korkoetua.

³⁹ Ks. myös Wahlroos 2020, s. 22–23.

⁴⁰ Ks. jäljempänä alajaksot 4.3 ja 4.4.

⁴¹ Kuten Ville Pönkä, *Myötämyyntioikeus- ja myötämyyntivelvollisuuslausekkeista*. Liikejuridiikka 2/2015, s. 87 toteaa, erilaiset osakesiirtoja koskevat myötämyyntiehdot ovat varsin yleisiä osakassopimuksissa. Samoin työsuhteen päättymiseen liittyvät ehdot ovat tyypillisiä, kun osakkeenomistajat osallistuvat yhtiön toimintaan pääomapanoksensa lisäksi työpanoksellaan. Työsuhteen päättymiseen liittyvistä exit-ehdoista ks. Ville Pönkä, *Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta*. Edita Publishing Oy 2008, s. 247–251. Osakkeiden lunastusehtoisuuden osalta on todettava, että lunastusehdoilla tyypillisesti mahdollistetaan osakkeelle likviditeetti tilanteessa, jossa osakkeisiin kohdistuu luovutusrajoituksia tai niiden likviditeetti on muutoin heikko. Esimerkiksi pien- ja perheyhtiöissä tämä on tavanomaista. Lunastusehtoisuudella on kuitenkin vaikea nähdä olevan yhteyttä osakkaan työpanokseen esimerkiksi silloin, kun lunastushinta määräytyy markkinaehtoisesti eikä korreloidu osakkaan työpanoksen kanssa. Esimerkiksi vuosikirjaratkaisussa KHO 2019:26 työntekijän työsuhteen päättymiseen sidottu osakkeiden lunastusehtoisuus ei johtanut ansiotuloverotukseen.

⁴² Ks. edellä alaviite 30, jossa ratkaisua KHO 2014:66 on kritisoitu erityisesti siitä, että myös pääomansijoituksen tuottoa verotettiin ansiotulona.

la.⁴³ Toisaalta edellä mainitussa Turun hallinto-oikeuden käsiteltävänä olleessa tapauksessa sitouttaminen toteutettiin hyvin yksinkertaisella mallilla. Tästä huolimatta sitouttamista ei pidetty riittävänä liiketaloudellisena perusteena.

4 KHO 2023:23

4.1 Tapauksen taustaa

Vuosikirjaratkaisun KHO 2023:23 taustalla oli työnantajayhtiön A Oy:n hakema ennakkoratkaisu, joka koski kannustinjärjestelmän puitteissa annettavien osakkeiden arvostuksen ohella myöhemmin jaettavien osinkojen ennakonpidätysvelvollisuutta. Ennakkoratkaisuhakemuksessa oli muun ohella kysytty, että syntyykö hakijalle EPL 13 §:ssä tai ennakkoperintäasetuksen (1124/1996) 15.1 (4) §:ssä tarkoitettu ennakonpidätysvelvollisuus sen maksaessa osinkoa avainhenkilöiden holdingyhtiöille.⁴⁴

Suunnitellussa järjestelyssä avainhenkilöiden omistamat holdingyhtiöt merkitsivät työnantajayrityksen osakkeita substanssiarvostaan työnantajayrityksen osakepääoman alentamisen jälkeen. Holdingyhtiöiden käyttämisestä sovittiin osakassopimuksessa ja niiden omistusosuudet yhtiöstä vaihtelivat kunkin avainhenkilön osalta arviolta seitsemän ja 27 prosentin välillä.⁴⁵ Osakassopimuksen kohdan 5.3 mukaisesti osakkeenomistajien enemmistö päätti osakeomistuksen jakautumisesta avainhenkilöiden holdingyhtiöiden välillä ja oli oikeutettu muuttamaan omistussuhteita joko lunastamalla tai antamalla uusia osakkeita. Avainhenkilön holdingyhtiön omistusosuus saattoi siten muuttua, vaikka avainhenkilö ei olisi kokonaan lopettanut työskentelyä työnantajayhtiössä. Kyseisen osakassopimuksen kohdan erityisenä tarkoituksena oli mahdollistaa yhtiön osakaskunnassa mahdollisesti tapahtuvat henkilövaihdokset, kuten uusien osakkaiden ottaminen mukaan yhtiöön ja menettelyn ohjaaminen osakkaan mahdollisesti lähtiessä yhtiön palveluksesta.⁴⁶

Osakkeita voitiin määrätä myytäväksi tai ostettaviksi myös esimerkiksi osakkaan mahdollisesti sairastuessa niin, että sairaus vaikutti pitkällä aikavälillä hänen mahdollisuuksiinsa työskennellä yhtiössä. Lisäksi avainhenkilöiden holdingyhtiöiden omistamien osakkeiden määrää voitiin harkita muutettavan osana avainhenkilön urakehitystä, jolloin esimerkiksi pitkään mukana ollut osakas oli oikeutettu kasvattamaan omistusosuuttaan yhtiössä. Kohdan tarkoitus oli varmistaa true partnership -mallin toiminta. Osakkeita ei määrätty ostettavaksi tai myytäväksi eikä osakkaiden omistussuhteita muutettu osakassopimuksen kyseisen kohdan perusteella tai muutenkaan esimerkiksi avainhenkilöiden vuosittain kerryttämän liike-

⁴³ Toisaalta on myös muistettava, että verovelvollisella on lähtökohtaisesti yleisesti tunnustettu oikeus valita useista erilaisiin veroseuraamuksiin johtavista toimenpidevaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin toimintatapa. Esimerkiksi Juusela 2018, s. 455, on kritisoinut voimakkaasti tulkintatapaa, jossa valittua toimintatapaa verrataan toiseen, verotuksellisesti mahdollisesti raskaampaan menettelyyn ja edellytetään liiketaloudellisia perusteita nimenomaan edullisemmän vaihtoehdon valinnalle. Kaunisto 2022, s. 234–240, kutsuu tulkintatapaa vertailuanalyysiksi kritisoiden sitä erityisesti verovelvollisen valinnanvapauden näkökulmasta ja verovelvolliskohtaisten olosuhteiden, kuten esimerkiksi toimintamallin valintaan liittyvien aikataulullisten tai yksityisoikeudellisten rajoitusten huomioimatta jättämisestä.

⁴⁴ Ks. KHO 2023:23 perustelut, kohta 15.

⁴⁵ Ibid., kohta 4.

⁴⁶ Ibid., kohta 12.

vaihdon tai tuloksen perusteella tai millään muulla avainhenkilöiden työpanokseen sidotulla perusteella.⁴⁷

Yhtiön oli tarkoitus jakaa sille kultakin tilikaudelta kertynyt mahdollinen nettotulos kaikille osakkaille heidän osakeomistustensa suhteessa kunkin tilikauden tilinpäätöksen valmistuttua OYL:n sallimissa rajoissa. Yhtiöllä oli vain yksi osakesarja ja yhtiön omistajien oikeudet ja velvollisuudet määräytyivät OYL:n, yhtiöjärjestyksen ja osakassopimuksen valossa yhtäläisesti, jolloin myös osinko jaettiin osakeomistusten suhteessa. Näin ollen osinko ei määräytynyt avainhenkilöiden työpanoksen perusteella. Yhtiön toiminnan kannalta avainasemassa olevat henkilöt saivat markkinaehtoista kuukausipalkkaa, ja heille voitiin maksaa toimialan käytäntö huomioiden tavanomaisia bonuksia.⁴⁸

4.2 Hallinto-oikeuden ratkaisu

Työnantajayhtiö oli saanut asiassa osingon verokohtelua koskevan myönteisen ennakkoratkaisun Verohallinnolta, jonka kumoamista Veronsaajien oikeudenvallvontayksikkö vaati Helsingin hallinto-oikeudelle tekemässään valituksessa. Helsingin hallinto-oikeus hyväksyi valituksen 20.10.2021 antamassa päätöksessä H5187/2021 (äänestysratkaisu 2-1). Osinkoverotuksen osalta päätöksessä katsottiin, että koska holdingyhtiöiden omistamien osakkeiden määrä saattoi vaihdella tai osakkeet voitiin lunastaa avainhenkilön uralla etenemisen, eläköitymisen tai sairastumisen vuoksi tämän mielipiteestä riippumattomalla ja häntä sitovalta yksipuolisella päätöksellä sekä ennalta määritetyllä hinnalla, ei sijoitusta voitu arvioida yksinomaan pääomansijoituksena eikä sijoituksen katsottu täyttävän kaikilta osin osingolle luonteellisia tunnusmerkkejä. Näillä perustein hallinto-oikeus päätyi katsomaan osinkotulon VML 28 §:n ja TVL 61 §:n nojalla avainhenkilöiden ansiotuloksi.⁴⁹

4.3 Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

Yhtiö valitti hallinto-oikeuden päätöksestä ja vaati muun ohella osingon verottamista juridisen muotonsa mukaisesti osinkona.⁵⁰ Veronsaajien oikeuden valvontayksikkö vuorostaan vaati, että osinko oli katsottava TVL 61 §:ssä ja EPL 13 §:ssä tarkoitetuksi palkaksi, siihen rinnastettavaksi tuloksi tai työsuhteen perusteella saaduksi tuloksi ensisijaisesti lain normaalitytulkinnalla ja toissijaisesti palkaksi veron kiertämistä koskevan VML 28 §:n tai oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain (768/2016, OVML) 10 §:n⁵¹ nojalla.⁵²

KHO arvioi asiaa ensin TVL 61 §:n ja EVL 6 a.1 §:n normaalitytulkinnan perusteella. Tältä osin KHO korosti osingon luonnetta yhtiöoikeudellisesti tyypillisenä osinkona todeten, että yhtiöllä oli yksi osakesarja ja osakkeiden oikeus osinkoon määräytyi yhtäläisin perustein. Näin ollen osinkoa jaettiin osakeomistusten suhteessa, jolloin osinkoverotusta pidettiin

⁴⁷ Ibid., kohdat 13 ja 14.

⁴⁸ Ibid., kohdat 10 ja 11.

⁴⁹ Ibid., kohta 23.

⁵⁰ Ibid., kohdat 29–30.

⁵¹ OVML 10 § sisältää oman veron kiertämisen vastaisen yleislausekkeensa, joka on käytännössä identtinen VML 28 §:n sanamuodon kanssa.

⁵² KHO 2023:23 perustelut, kohta 33.

selvänä lähtökohtana.⁵³ Tähän nähden osingon verottaminen ansiotulona olisi edellyttänyt poikkeuksellisia perusteita. Tällaisia perusteita olisi voinut olla esimerkiksi omistussuhteiden muuttaminen avainhenkilöiden työpanokseen sidotulla perusteella ja avainhenkilöiden kuukausipalkan tai toimialalle tavanomaisen bonuskäytännön korvaaminen osakkeiden merkinnän kautta saaduilla osingoilla.⁵⁴ Näistä kumpaakaan erityisperustetta ei kuitenkaan ollut käsillä, jolloin osingon verottamiselle ansiotulona ei ollut löydettävissä lain normaalitylkkinnalla perusteita.⁵⁵

Kun KHO oli poissulkenut mahdollisuuden verottaa osinkoa ansiotulona lain normaalitylkkinnan kautta, se arvioi vielä erikseen VML 28 §:n ja OVML 10 §:n soveltamismahdollisuuksia. Nämä olisi voitu poissulkea hyvin lyhyesti toteamalla, että kun kysymys on edellä todetusti yhtiö- ja vero-oikeudellisesti tyypillisestä osingosta, jonka verottamiseen ansiotulona ei liity erityisiä perusteita, ei asiassa myöskään muodostu sellaista vierasta veroetua, joka mahdollistaisi VML 28 §:n tai OVML 10 §:n soveltamisen. Sen sijaan KHO totesi, että osakkeiden tarjoaminen avainhenkilöiden holdingyhtiöille ja mahdollisuus merkitä tai hankkia yhtiön osakkeita tapahtuu liiketaloudellisista syistä. Siten järjestelyä ei voitu katsoa myöskään keinotekoiseksi.⁵⁶ Osakkeiden omistussuhteiden mahdollinen myöhempi muuttuminen esimerkiksi uusien osakkaiden liittymisen, avainhenkilön urakehityksen tai työskentelyn päätymisen vuoksi ei myöskään muuttanut tätä asetelmaa.⁵⁷

4.4 Arviointia

Tuloverolainsäädännössä ei säädetä osingon käsitteestä, mutta KHO:n oikeuskäytännössä se on kytketty vahvasti yhtiöoikeudelliseen luonteeseen voitonjakoeränä. Myös varojenjakoa vapaan oman pääoman rahastosta on pidetty tuloverotuksessa osinkona.⁵⁸ Osingon tai muun yhtiöoikeudelliselta luonteeltaan voitonjakoeränä pidettävän tulon verottaminen muuna kuin osinkotulona vaatii siten joko erityissäännöksen – kuten TVL 33 b c.3 §:n – soveltumista tai erityisten olosuhteiden käsillä oloa. Jotta osinko voitaisiin tällaisten erityisten olosuhteiden puitteissa katsoa TVL 61 §:n normaalitylkkinnan puitteissa ansiotuloksi, tulisi vuosikirjaratkaisun KHO 2023:23 perusteella kysymyksessä olla tilanne, jossa osakkaiden omistussuhteet ”elävät” työpanoksen perusteella tai jossa osakkeita merkinneiden työntekijöiden palkanmaksun osana oleva bonusjärjestelmä korvataan osakkeiden merkinnän myötä syntyvällä osinko-oikeudella. Vaikka näissä tilanteissa työpanos ei välittömästi tai välillisesti

⁵³ Ibid., kohta 68.

⁵⁴ Ks. ja vrt. edellä alajaksossa 3.3 tarkemmin selostettu Helsingin hallinto-oikeuden päätös 5.4.2018 18/0197/3, jossa erityisesti bonusjärjestelmän osittainen korvaaminen osakeomistuksella johti osinkojen ansiotuloverotukseen.

⁵⁵ KHO 2023:23 perustelut, kohta 69.

⁵⁶ Vrt. edellä jaksossa 3 selostetut hallinto-oikeuksien ratkaisut, joissa kannustinjärjestelmää ei pidetty *per se* riittävänä liiketaloudellisena perusteena.

⁵⁷ KHO 2023:23 perustelut, kohta 69.

⁵⁸ Edellä mainitun työpanososingon verotusta koskevan KHO 2008:9 lisäksi ks. mm. väliosinkoa koskeva KHO 2008:77, yhtiön osingonsaajan puolesta suoritettaman varainsiirtoveron osalta KHO 2015:84 ja KHO 2020:127 sekä ns. scrip dividend -kuponkeina toteutetun varojenjaon verotuksen osalta KHO 2020:116. Ks. myös Verohallinnon ohje, Muuna kuin rahana jaetun osingon verotus. Dnro VH/2650/00.01.00/2021, annettu 26.8.2021.

ohjaa osingon suuruutta, on suoritettavan osingon ja osakkaan henkilökohtaisen työpanoksen suhde ilmeinen. Ratkaisun perusteella ansiotuloverotus olisi tällaisessa tapauksessa mahdollista ilman VML 28 §:n tukea.

Sen sijaan, jos osakkeiden omistussuhteet muuttuvat muun työhön liittyvän seikan kuin työpanoksen perusteella, ei osingon ansiotulona verottamiselle näyttäisi olevan perusteita edes VML 28 §:n tuella. Ratkaisussa KHO 2023:23 tällaisista perusteista oli esillä osakeomistuksen kasvaminen pitkäaikaisen työskentelyn tai urakehityksen seurauksena ja osakeomistuksesta luopuminen työskentelyn päättymisen takia. Tähän nähden myös esimerkiksi osakeomistuksen jakautuminen työntekijöiden kiinteän palkan perusteella tulisi olla osinkoverotuksen kannalta merkityksetöntä, sillä toisin kuin työpanos, työntekijän kiinteä palkka ei ole työsuorituksen tavoin altis vaihteluille tietyn ennalta määrätyn ajanjakson kuluessa⁵⁹.⁶⁰

Ratkaisussa painotettiin myös kannustinjärjestelmän tarkoitusta liiketaloudellisena perusteena. Edellä alajaksossa 3.5 esitettyyn ja ratkaisuun KHO 2014:66 viitaten lienee kuitenkin kohtuullisen selvää, että monimutkaisemmat ja väliaikaisia rakenteita hyödyntävät kannustinjärjestelmät voidaan edelleen katsoa liiketaloudellisten perusteiden näkökulmasta liian ohuiksi. Vaikka työntekijöiden sitouttamistarkoitus ei siten ole kategorinen peruste monimutkaisempien kannustinjärjestelmien hyväksymiselle, antaa ratkaisu pontta sille, että yksinkertaisia kannustinjärjestelmiä, joissa ei käytetä esimerkiksi väliaikaisia rakenteita, voidaan pitää liiketaloudellisesti perusteltuina. Tällöin myös VML 28 §:n soveltaminen luonnollisesti estyy.⁶¹

Ratkaisussa käsiteltävänä olleeseen true partnership -malliin ei liittynyt työnantajan tarjoama lainarahoitusta tai osakkeiden äänioikeuksien rajoituksia. Yhtiöoikeudellisten näkökulmien painottaminen kuitenkin viittaa siihen, että ainakaan äänioikeuden rajoitusta tai poistamista ei ole perustelua katsoa osinkojen säännönmukaista verokohtelua muuttaviksi tekijöiksi. Työntekijöitä sitoutettaessa osakeomistuksen määrä on tyypillisesti niin pieni, ettei se anna äänioikeuden rajoituksesta riippumatta merkittäviä hallinnollisia oikeuksia yhtiössä tai oikeuta käyttämään yhtiöoikeudellisia vähemmistöoikeuksia, kuten esimerkiksi OYL 13:7:ssä säädetyn vähemmistöosingon vaatimista.⁶² Lisäksi OYL 1:7:ssä säädetty yh-

⁵⁹ Ratkaisun perusteluiden kohdissa 69 ja 70 näkyy selvä erottelu työpanoksen ja urakehityksen sekä pitkäaikaisen työskentelyn välillä. Myös perusteluiden kohdasta 30 ilmenee, että verovelvollinen oli KHO:lle tekemässään valituksessa nimenomaisesti korostanut, että osakeomistusta ei järjestelty osakkeenomistajien välillä *vuositaisen* laskutuksen tai muun työsuorituksen perusteella.

⁶⁰ Esim. TVL 66 a § mahdollistaa tietyissä tilanteissa työsuhteeseen perustuvan osakkeiden merkitsemisen niiden substanssiarvosta ilman veroseuraamuksia, mikäli etu on henkilöstön enemmistön käytettävissä. Lain esitöiden (ks. HE 73/2020 vp, s. 5) mukaan tämä ei estä esimerkiksi työntekijäkohtaisen vähimmäis- tai enimmäismerkintämäärän asettamista, minkä lisäksi kunkin työntekijän merkittäväksi sallittu määrä voidaan sitoa henkilön palkan määrään. Tähän ja TVL 66 a §:n tarkoitukseen nähden olisi nurinkurista, mikäli osakeomistuksen jakautuminen työntekijöiden palkan mukaan johtaisi kyseisille osakkeille jaettujen osinkojen ansiotuloverotukseen.

⁶¹ Vrt. Turun HAO 25.3.2021 21/0113/2.

⁶² Ks. esim. perintö- ja lahjaverolain (378/1940) 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevan lainkohdan jatkamisvaatimusta koskeva KHO 2020:7, jossa todettiin, että lahjoituksen kohteena olevat osakkeet voivat olla äänivallaltaan rajoitettuja. Ratkaisu perustui erityisesti äänivallan yhtiöoikeudellisen merkityksen arviointiin. Ks. tarkemmin Seppo Penttilä, Osakkeiden erilaisuus ja yritystoiminnan jatkamisedellytys perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdossäännösten soveltamisessa – KHO 2020:7. Edilex oikeustapauskommentti 12.2.2020, saatavilla osoitteessa www.edilex.fi/artikkelit/20569.pdf (katsottu 29.5.2023), s. 5–6.

denvertaisuusperiaate ja OYL 5:28:n edellyttämä osakkeenomistajan suostumus tiettyihin yhtiöjärjestyksen muutostilanteisiin luovat pysyvyyttä äänivallattomienkin osakkeiden varallisuus oikeuksille.

Sen sijaan osakkeiden merkintään käytetty työnantajan myöntämä laina ei ole yhtiöoikeudellinen instrumentti, vaan osinko-oikeuden perustana olevasta osakkeesta irrallinen ja erillinen sopimusoikeudellinen konstruktio, jolloin työsuhteeseen perustuvan lainan tuottamaa rahanarvoista etuutta olisi myös johdonmukaista arvioida osakkeesta erillään. Tätä puoltaa myös TVL:n systematiikka, sillä TVL 67 §:ssä erikseen säädetään työsuhteen perusteella saadun lainan korkoetu veronalaiseksi ansiotuloksi.⁶³ Siten, jos työsuhteen perusteella saadun lainan korko alittaa lainkohdassa säädetyn korkotason, katsotaan saatu korkoetu jo tällä perusteella ansiotuloksi.⁶⁴ Systematiikan kannalta voidaankin kyseenalaistaa tulkinta, jolla korkoedun vaikutus kanavoidaan osinkoihin luonnehtimalla osingot ansiotuloksi.⁶⁵ Edellä viitatussa hallinto-oikeuskäytännössä lainarahoitusta ei ole kuitenkaan tarkasteltu osingosta erillään, vaan edullinen lainarahoitus on toiminut eräänlaisena lisäperusteena osingon ansiotuloverotukselle. Erityisesti ratkaisun KHO 2023:23 myötä kannustinosakkeille jaettujen osinkojen verotuksessa tulee kuitenkin kiinnittää lainarahoituksen sijaan erityistä huomiota siihen, riippuuko osingon määrä välittömästi tai välillisesti työntekijän työpanoksesta. Jos näin ei ole, ei lainarahoitus itsessään voine johtaa osingon verottamiseen ansiotulona. Samoin perustein voidaan myös todeta, että osakkeisiin liittyvien oikeuksien mahdolliset rajoitukset eivät mahdollista osingon verottamista ansiotulona, jos oikeuksien rajoitukset eivät johda tilanteeseen, jossa työntekijän työpanos jollakin tavoin ohjaisi osingon suuruutta. Tältä kannalta tarkasteltuna erityisesti Turun hallinto-oikeuden päätös 25.3.2021 21/0113/2 vaikuttaa ristiriitaiselta vuosikirjaratkaisuun KHO 2023:23 nähden. Eri asia on, muodostaako lainarahoituksen mahdolliset edulliset ehdot ansiotulona verotettavaa erillistä etuutta työntekijälle.

⁶³ Työsuhdelainasta säädettiin ensimmäisen kerran vuoden 1988 kokonaisverouudistuksen yhteydessä säädettyssä tulo- ja varallisuusverolain (1240/1988) 48 §:ssä. Lainkohtaa ei enemmälti perusteltu muutoin kuin sillä, ettei työsuhteeseen perustuvan lainan korkoetua pidetty tarkoituksenmukaisena tarkastella varsinaisista henkilökuntaeduista poiketen verovelvolliskohtaisesti. Ks. HE 109/1988 vp, s. 31.

⁶⁴ Ks. myös Haapaniemi 2006, s. 108. Ks. myös KHO 2002:89, jossa työntekijän merkitsemän osakesidonnaisen lainan luovutuksesta tai lunastuksesta saatua tuloa pidettiin työntekijän veronalaisena ansiotulona. Tapauksessa osakesidonnaista lainaa pidettiin nimenomaisesti työsuhteeseen perustuvana lainana, eikä TVL 66.3 §:ssä tarkoitettuna työsuhdeoptiona. Ratkaisu osaltaan korostaa sitä, että vaikka lainalla olisikin yhteys työnantajayhtiön osakkeisiin, tulee lainaa tarkastella varallisuus oikeudellisen luonteensa vuoksi lainana. Ratkaisusta tarkemmin ks. Haapaniemi 2006, s. 331–335.

⁶⁵ TVL 67 §:n osalta on kuitenkin todettava, että lainkohta koskee ainoastaan lainan nimellistä korkotasoa, eikä sen sanamuoto mahdollista esimerkiksi vakuudettomuuteen tai muihin lainan ehtoihin liittyvien etuuksien huomioimista. Jos lainasta muodostuu kokonaisuutena arvioiden rahanarvoinen etuus työntekijäosakkaalle, on asiaa mahdollista arvioida TVL 61.2 §:n kannalta palkan sijaan saatuna etuutena, jota verotetaan ansiotulona. Toisaalta voidaan myös väittää, että lainsäätäjän tarkoituksena on ollut saattaa korkoetu verotuksen piiriin ainoastaan TVL 67 §:ssä säädettyssä laajuudessa. Kummassakaan tapauksessa korkoedun verottamista ansiotulona osingon uudelleenluonnehdinnan kautta ei voida pitää johdonmukaisena tulkintatapa.

5 Lopuksi

Vuosikirjaratkaisun KHO 2023:23 myötä oikeustila vaikuttaa selvältä tapauksissa, joissa työntekijä tai tämän holdingyhtiö hankkii osakkeita tilanteessa, jossa yhtiö jakaa kaikille osakkeille osinkoa osakeomistusten suhteessa, omistussuhteet eivät muutu työpanosten perusteella ja osinko-oikeus ei korvaa työntekijälle maksettavaa tavanomaista palkkaa ja bonuksia. Ratkaisu osoittaa, että vaikka omistussuhteet voivat osakkeisiin liittyvien lunastusehtojen myötä muuttua esimerkiksi työntekijän urakehityksen seurauksena, ei tämä ole riittävä peruste osinkojen verottamiselle ansiotulona. Mikäli lunastusehtoisuus kuitenkin sidotaan työntekijäosakkaan työpanokseen siten, että osakeomistusten jakautumista yhtiössä käytännössä ohjataan juoksevasti työpanosten perusteella, on osingon ansiotulona verottamiseen liittyvä riski ilmeinen.

Tapauksessa ei käsitelty osakkeisiin liittyvien lunastusehtojen, äänioikeuksien rajoitusten tai osakemerkinnän rahoittamiseksi myönnetyn lainan ehtojen edullisuutta. Näillä ei kuitenkaan tulisi olla lähtökohtaisesti merkitystä osingon verotuksen kannalta, kun kysymys ei ole väliaikaisesta holdingyhtiöjärjestelystä ja osakeoikeuksilla tai niiden rajoituksilla ei ole yhteyttä työntekijän työpanokseen. Hallinto-oikeuskäytännössä myös näiden seikkojen on kuitenkin katsottu puoltaneen osinkotulon luonnehtimista ansiotuloksi. Äänioikeuden rajoituksen painottaminen ei vaikuta lähtökohtaisesti perustellulta, koska sillä ei voida nähdä olevan yhteyttä työntekijäosakkaan työpanokseen. Sama koskee osakkeen lunastusehtoisuutta, jolla ei ollut vaikutusta osakkeen luovutusvoiton verokohteluun esimerkiksi ratkaisussa KHO 2019:26. Työnantajan myöntämän lainarahoituksen osalta on vuorostaan todettava, että mahdollinen korkoetu on *teoriassa* mahdollista katsoa työntekijän ansiotuloksi, vaikka se ei sinänsä täyttäisikään TVL 67 §:n edellytyksiä. Tästä huolimatta korkoedun ei tulisi itsessään johtaa osinkojen verottamiseen ansiotulona, vaan verojärjestelmän johdonmukaisuuden kannalta perustelluinta olisi arvioida korkoinstrumentin tuottamaa mahdollista etua osakkeesta ja sen tuotosta erillisenä eränä. Kuten osakeoikeuksien mahdollisten rajoitustenkin suhteen, lainarahoituksen myöntäminen ei tyypillisesti johda itsessään tilanteeseen, jossa työpanos ohjaisi osinkojen suuruutta. Vuosikirjaratkaisun KHO 2023:23 myötä kannustinosakkeille jaettavien osinkojen verokohtelua arvioitaessa tulisikin keskittyä nimenomaan työpanoksen ja osingon suuruuden välisen suhteen tarkasteluun.